

«Chaus e muntognas»

In film dad Urs Frey

■ **Muntognas collieschan, excludan, mettan cunfins. En occasiun da la festa dal giubileum grischun ha realisà Urs Frey in film che tematisecha la relaziun dad diesch umans cun singulas muntognas.** «Cur che *Mariano Tschuor* da la TvR m'ha dumandà, sche jau veglia far in film cun il tema 'chaus e muntognas' hai jau gugent ditg da bain», ha quintà *Urs Frey* gievgia als represchentants dals meds da massa. Ch'el abitia sez en ina val muntagnarda e giaja savens en muntogna, ha'l declerà, «perquai m'interessava la tematica». En in studio da la Televisiun Rumantscha (TvR) ha'l mussà als schurnalists ses nov film.

In zic in auter element en il center

Ils ultims onns è vegnì envidà Urs Frey dals organisaturs da divers festivals da films da muntogna da preschentar ses film «l'è uscia», il qual purtescha in pur bergiagliot. «Jau hai vis ch'ìls films che vegnan mussads als festivals èn surtut films d'expediziuns, d'aventura u da raiver», ha ditg il cineast, ch'ì vegnia mo darar reflectà sur da la relaziun da l'uman cun las muntognas. «Cunquai che jau viv mez en muntogna sai jau ch'ì existia ina tala relaziun ch'è tar mintgin in zic in'otra.» El ha decis da realisar in film cun diesch personas che vivan en differentas parts muntagnardas dal Grischun. Set da quellas èn rumantschas.

Evità ils «tipics» muntagnards

Urs Frey ha tschernì personas che han mintgina in zic in'otra relaziun cun

Il cineast Urs Frey dasper la muntogna ch'el vesa mintga di, il Piz Badile.

FOTO F. ANDRY

las muntognas. «Jau hai guardà da guntgir las relaziuns classicas, sco quella da la pastra u dal magister da skis.» Be la relaziun dad *Arturo Giovannoli*, la guida da muntogna da Bondo, pudessan ins numnar ina classica. Il cineast ha decis da filmar las diesch personas en il studio davant ina paraid

naira e betg sin lur muntognas prediletas. Quellas vesan ins er, ma be sulettas. Quai fa daventar il film quiet e betg agità.

Terapeutas e chavacristals

L'emprim dals protagonistes rumantschs che vegnan mussads en il

film è *Alfons Derungs* da Lumbrein. La muntogna prediletta dal chavacristal è il Piz Regina: «La muntogna è il lieu da silenzi e dat nà mo quai ch'ella vul.» La terapeuta *Ida Nolfi* dad Ardez ama las muntognas e surtut il Piz Sursass, er sch'ella fiss ina giada per paucas morta en lavina: «Las muntognas nun

èn responsablas per ils accidents.» *Ramon Spescha* da Domat ha la relaziun la pli stretga cun la Tuma Casti. Quella al svaglia bleras regurdanzas: «La Tuma era in lieu grondius per giugar ed è stà er il zup nua che nus avain fimà l'emprima giada.» Il scolar *Sergio Berger* da Mustér ama il Piz Baselgia surtut sco lieu da far sport: D'enviern vegn el da surengiu cun il snowboard: «La muntogna è colliada cun tempo, ristg ed adrenalin – ella po dar tut ed er prender tut.»

Num sco la muntogna

Cun otg onns era ella stada gia quatter giadas sin il Piz Arina. La scolara da Ramosch *Arina Frölich* ha survegnì ses num causa la relaziun intensiva ch'ìls geniturs han cun la muntogna. La pedagoga *Karma Lobsang* ch'è creschida si a Samedan, ha il pli gugent las Muottas Muragl. Ses geniturs eran mitschads dals ons 60 or dal Tibet e vegnids ad abitar en Engiadina. Entant ch'ìl tat da Karma ha ina relaziun religiusa cun las muntognas, «il lieu dals dieus ch'è sontg», è la relaziun da Karma pli pragmatica: «Bel èsi surtut là nua ch'ìns po ir culs skis favuraivlamain.» *Florentina Caderas* è tutta di en muntogna, ella lavura per la teleferica dal Crap Sogn Gion: «Igl è bel dad esser adina sin ils auts a l'aria frestga, ma las muntognas betg sfiguradas da lifts e sutgeras am plaschan pli bain.»

Il film vegn mussà ils 4 october a las 13.30 a Scuol (Nairs) ed a las 20.30 a Puntraschigna (Rondo). La TvR mussa il film ils 28 settember a las 17.00 ed ils 4 october a las 11.40 sin SF1, sco er ils 5 october a las 07.45 sin TS1.